

Sprang.

Den vijfden Augustus 1896 bezocht ik de gemeente Sprang. Te omstreeks half vijf van Vrijhoeve Capelle vertrokken, kwam ik om ± 5 uur aan het Raadhuis te Sprang. - Daar vond ik alle schoolkinderen (mischien wel 200) geschaard; met luide hoera's werd ik begroet door groot en door klein. De kinderen waren in hunne zondagse kleeren en hadden bouquetjes van goudsbloemen en dergelijken. -

Van boven van het balcon van het Raadhuis luisterde ik naar de verschillende liederen, welke de kinderen ten gehore brachten. -

Na afloop van het kindergezang kwam er een liederdesfel eene aanbade brengen; en vervolgens nog eene liederdesfel van doleerenden, zooals men ^{mij}zeide. - De laatste was de beste; zij bestond uit kinderen en jonge menschen (zoo wel mannen als vrouwen), allen getooid met oranje-strikken.

Ik liet het hoofd der school (afzonderlijk) en de presidenten van de twee liederdesfels (gezamenlijk) binnen komen, om hen te bedanken voor de moeite, welke zij zich gegeven hadden. -

Daarna zat ik wat te praten met den burgemeester en diens wethouders; de wethouder Verhoeven was geen ongeschikte boer; hij deelde mij mede, hoe het boerenbedrijf in Sprang werd gedreven: in het najaar op de Hollandsche markten beesten koopen; deze aanhouden tot het oogenblik dat ze moeten kalven en die dan verkoopen aan Frankrijk of België. Konden zij er geen kalf in krijgen, dan werd het beest versgemest. -

Met de handel met België en Frankrijk niet meer zoo slot gaat als vroeger, beginnen de meeste boeren zelve hun vee te fokken. - Een redelijke boer te Sprang heeft 's winters ± 20 stukke vee op stal; voor zijn werk heeft hij niet meer dan 'en paard noodig; gewoonlijk heeft hij er twee of drie, en handelt hij daarmee. -

De burgemeester is sinds 1870 burgemeester van Sprang en van Vrijhoeve Capelle. Hij kwam destijds vreemd in Noord-Brabant, doordat hij vroeger burgemeester was van St. Philipsland in Zeeland. - Hij schijnt in Sprang goed

Sprang.

op zijn plaats. -

Sta op het raadhuis een croquetje met een glas rijnwijn (eene vriendelijke attentie van den burgemeester) gebruikt te hebben, verliet ik onder luide hoera's de gemeente Sprang.

Van enkele opmerkingen - vooral in verband met de bevolkingsregisters - werd door den secretaris goede nota genomen; de administratie van den ontvanger, zoowel als die van den secretaris, was niet van dien aard, dat ik deswege een schrijven tot het gemeentebestuur behoefde te richten.

Den 5 October 1900 kwam ik weder in de gemeente; ik werd er ontvangen door dezelfde wethouders als in 1896, en door burgemeester Meijer, die sinds enkele maanden de opvolger is van zijn uitstekenden voorganger, wijlen den Zleer van Dijk.

Volgens B. en W. moet de vorkaak, dat de gemeente in zientaal achteruit gaat, gezocht worden in de omstandigheid, dat er nogal schoenmakers zich verplaatsten, deels naar Waalwijk, maar vooral naar den Bosch, naar de fabriek van v. d. Bergh. Het zijn meestal de beste werklui, die weggaan.

In 1899 werden tien huwelijken gesloten; meestal schoenmakers knechts. Gedwongen huwelijken komen bijna niet voor; niet meer dan een op de tien.

Bij de periodieke raadsverkiezing in 1899 moest er gekend worden; de oppositie tegen het gemeentebestuur gaat vooral uit van den te Sprang wonenden secretaris van Kuyper Cappel, Kien, - en van den onderwijzer met hoofdstukle Ebels. Deze laatste is volgens B. en W. een heel sociaal, van wien burgemeester van Dijk vroeger veel last had. Hij heeft ƒ645 tractement, heeft ƒ150 van de normalschool, en vercoeft nog wat met privaatesfers. Hij wil hooger tractement van de gemeente hebben; de raad wil daarin niet treden.

De oppositie candidaten werden geslagen; bij de stemming werd er niet met drank gewerkt.

Sprang uitkeert op het oogpublik met zijn onderwijzers; twee hulp-onderwijzers, Hella en Achterberg, vielen in de lading en vervullen thans hun dienstplicht; de onderwijzers, die tijdelijk hunne plaatsen innamen, bleven ^{steeds} tot ze ergens anders een vaste aanstelling kregen; daardoor was er voortdurend mutatie

Sprang.

in het onderwijzend personeel.

De werd in 1899 eene nieuwe begraafplaats aangelegd; men kan zich volgens de verordening een grafruimte leunen voor den tijd van tien jaren; wil men die grafruimte langer hebben, dan moet men telkens na tien jaren, meer leunen.

Men klaagt over den Rijks archivaris, die in 1896 het oudarchief begon te regelen, en die regeling nog niet ten einde bracht.

Er is een oude kerk met toren in de gemeente; een groot stuk is uit dien toren uitgevallen; het gat is met planken dicht bespijkerd. Wanneer dat gekurd is, is niet bekend; vermoedelijk reeds tijdens het bouwen, of kort daarna. Uit oude gemeenterekeningen blijkt, dat in 1630 de schoolmeester kinderen betaalde voor het wegruimen van puin bij de kerk.

De waterleidingen worden geschauwd door de palderbesturen; B. en W. hebben daarmede heelemaal niets te maken.

In Sprang is geen rijkdom en ook geen armoede. Wethouder Verhoeven was 13 jaar armmeester; hij had die betrekking steeds gaarne bekleed, - en het had hem ^{eenigen tijd geleden} wellicht bevestigd, - om die functie aan een ander over te draagen. De armen zijn te veel, en klagen slechts zeer zelden.

Armen-doctor is dr. v. Gils uit Waalwijk; gemeente betaalt hem vaccinatie en doodschauw; kerkelijk armbestuur betaalt de genees. kundige armen verzorging.

Voor de verlostkundige hulp is eene moederwau; betaald door gemeent. en burgerlijk armbestuur. Zij heeft niet veel te doen; de menschen gaan liever naar den doelak.

De hoofdelijke onlaga bedraagt $1\frac{1}{2}\%$; de aanslagen worden geregeld naar het werkelijk inkomen. Volgens B. en W. erkent het gros der inwoners dankbaar, wat het bestuur der gemeente in het belang van Sprang verricht; dat gros betaalt dan ook gaarne zijn aandeel in de gemeentelasten.

Ik vernam nog van B. en W. dat de veldwachten, over wien men te veel was, jaarlijks ƒ25. bevede aan fosien bij begrafenis en huwelijk; B. en W. beveerden, - toen ik daaraan opmerkingen maakte - dat zulks in de naburige gemeenten nog veel erger was.

Den 27 Mei 1904 kwam ik weer in Sprang. Van uit

Sprang.

Hier, de vroegere secretaris van Vrijhaere Capelle de vriend van Ebel, is dood. Hij is verdronken gevonden in de habbegatsche bloeden, doorgs nadat hij zijn ontslag had gekregen als secretaris van Vrijhaere Capelle.

Ik zou opzamen den toren hersteld zien. B. en W. geraaden, de helft van f 6300 voor gemeente rekening te nemen, mits het Vrijhaere ~~was~~ eventuele verdere kosten van restauratie ~~alleen~~ betaalt, zonder de gemeente verder lastig te vallen. — Wanneer gemeente dan een lening sluit op korten termijn, aflossing bijv. in 10 jr., dan zou vermoedelijk de buitengewone Vrijhaere bijdrage in de kosten gewone onderwijskosten wat verhoefd kunnen worden.

Sprang heeft 2600 lb. spintweg te onderhouden. ^{maakt} daarvoor in de laatste jaren een steenweg ^{jaarlijks} met elf wagons (ieder ± 5 wagons) steenlaag is die weg practisch te onderhouden.

Den 26 April kwam ik weer in Sprang; tevoren was ik in Waalkwijk geweest; later ging ik nog naar Kaatsheuvel; ik maakte den tocht van dit den 15 och.

Schaermakerij heeft in Sprang niets meer om het lijf; de menschen gaan naar Waalkwijk of naar Kaatsheuvel; slechts 56 menschen = schaermakers werken in Sprang. Gedruongen winkelvering bestaat niet meer.

De goet van de menschen is goed; socialisten zijn er niet meer.

De menschen vinden vooral leen bestaan in den landbouw; de groote boerderijen verdwijnen op andere weg; er worden ~~veel~~ ^{veel} kleine bedrijven van gemaakt. —

De arme menschen wonen meestal gehuwd; goede woningen met een teintje tegen f. per week.

Spreekng gaat in zieleental achteruit; de meisjes gaan veel buiten de gemeente dienen, vrouwen en keuren nooit terug.

Kapitaal of welgestelden zijn er bijna niet; zonder buitengewoon Vrijhaere subsidie ad f 1100 in onderwijskosten

Sprang.

zou men onmogelijk kunnen rondkomen. Gemeente heeft haast geen eigen grond; voo jaren stonden alle inwoners het jachtrecht op hunne gronden dan gemeente af; dat recht wordt nog door gemeente verhuurd; voor f 8! —

Het is de vraag, of die afstand nog wel geldt; het is al zoo lang geleden, dat alle ondertekenaars al lang dood zijn, en hield boerderijen vererfd en verdeeld.

Kaatsheuvel kreeg concessie om gemeente te verlichten van uit gemeentelijke gasfabriek; maakte van dat recht tot nu toe geen gebruik.

De toren is thans geheel hersteld, met subsidie van Rijk en Provincie; men is erg tevreden en dankbaar, dat men dat laatste werk hebben goed einde bracht. Het ziet er zeer goed uit.

Den 31 Juli 1914 kwam ik weer in Sprang; dien zelfden dag bezocht ik Doornop Land en Waalkwijk.

Het gaat goed in de gemeente; de bevolking neemt vrij sterk toe in zieleental; haringnood is er gelukkig nog niet, maar alles zit vol.

Ik ben best gedaan om tractement van den veldwachter (f 425 + vrije woning) wat verhoogd te krijgen; een der ~~veel~~ ^{veel} verhouders viel mij bij.

Ik krijg van straatverlichting (31 lantaarns) gas uit Waalkwijk.

De oude school reeds in 1913 afgekeurd; nog niet verbouwd!

Gedruongen winkelvering komt heel niet meer voor.

Wel 800 menschen werken buiten de gemeente, vooral in Tilburg, Berkel, Waalkwijk, Kaatsheuvel, Vrijhaere en Capelle! — Gemiddeld zal wel f 12 in de week ver. diend worden. —

De menschen voelen niets voor ontvulling, voor herhalings- voor landbouw onderwijs; ze komen dan ook niet vooruit.

De landbouwers hebben meestal kleine bedrijven. Ze ^{slechts} ~~winnen~~ ⁱⁿ naam op hun eigen; ook in de laatste jaren landbouw jaren lasten de haast geen schuld af.

Sprang.

Den 14^{den} Mei 1921 bezoekt ik Capelle, Vrijhoeve Capelle en Sprang.

Ik vond hier nog den welhouder Verhaeren, sinds 30 jr welhouder, 38 jr Raadslid. Een vreedige baar met een goed verstand; ~~hij~~ een van zijn zoons is al elf jr ingenieur; een andere zoon studeert op het moment te Wageningen.

Ook hier heeft in den woningraad voorzien worden; er werden 3 woningen gebouwd, heeft een aanvraag om Rijks subsidie in den bouw van een woning hoog loopende is.

Gemeente sluit af bij de waterleiding Noord. West. Brabant.

Gemeente zal geen electriciteit nemen; is gebonden door een gas concessie aan de gasfabriek te Katsheuvel.

Er wordt f 15.500 hoofd. omslag geheven, benevens een navordering ~~van~~ ^{van} hen die te laat op het primitief kaber waren aangesteld. Die navordering bracht nog al wat op, door dat er een schoenfabriek kant was, n. d. bloemen, die bleek zeer reuze winsten gemaakt te hebben.

Het levensmiddelenbedrijf kostte f 9000.-; dat bedrag wordt in 5 jr afbetaald. De kosten van de invoering der nieuwe lager onderwijs wet zullen vermoedelijk nog wel knervallen. — Daar staat nog een oude openbare school ledig; een pr lokaal zullen ten gebuik worden afgestaand aan de Christelijk Historischen.

Gemeente heeft 2650 ll. steenslagweg te onderhouden; tijdens den oorlog kon men niet voldoende steenslag krijgen. Tijdens kocht men ~~50~~ 50 wagens ~~te~~ tegen f 80. de wagen; daar komt f 12. bij voor kosten van vervoer van station Waalwijk naar den weg. — In normale tijden zijn jaarlijks 10 tot 12 wagens noodig, en den weg in goede staat te houden.

Er is een brandspuit; het personeel wordt niet betaald; de menschen zijn zeer werkwilleg.

Sprang.

Landbouw en veeteelt gaan vrij goed; men heeft weer het zelfde aantal stulps ve als vroeger; in 1919 veel mond- en klauwzeer; in 1920 niet. — Er is niet zoozeer veeteelt, als veel veehandel; de boeren handelen druk op de markt te Rotterdam.

Voor landbouwcursus ^{gegeven door} ~~van~~ hoofd der school te Kleistraat is weinig ambitie. De ~~school~~ ^{van} Rijks vakschool voor schoenmakers te Waalwijk wordt van uit Sprang niet bezocht.

Het onderwijs aan de handelsdorp school te Waalwijk valt wel in den smaak; men tracht naar baantjes, onderwijzer, kantoorbeker, ambtenaar bij de post of de telegrafien, enz. enz.

Men is in Sprang tegen de vereeniging met Vrijhoeve Capelle en Capelle. Ik trachtte daarvoor met W. en W. in discussie te treden, om de argumenten van de Meeren te hooren en die te ~~we~~ 200 mogelijk te weerleggen. De Meeren wilden niet bijten; ik hoorde geen enkel ander argument, dan ~~dat~~ dit: men voelde er in de gemeente niet veel voor, en zou liever zelfstandig blijven. — De weg Sprang - Vrijhoeve Capelle - Kleistraat is aan weerszijden volgebouwd. Als men de fens van de drie gemeenten niet weet, dan zal men die ter plaatse niet vinden. Het maakt denzelfden indruk als de weg Baarwijk. Waalwijk. Besoegen, met alleen dit verschil, dat hier ieder huisje in een tuintje ligt. — In Capelle ziet men over het algemeen op de menschen uit de Kleistraat meer; men acht die uit Vrijhoeve Capelle en Sprang niet beter; daar in lijk. naar het mij wil voorlezen, de diepste grond van het verzet van Capelle tegen te vereeniging van de drie gemeenten.

Den 14 Juni 1924 bezoekt ik Sprang - Capelle.

De administratie van de nieuwe gemeente wordt op het moment nog gevoerd in het oude raadhuis van Capelle. Daar heb ik ook door W. en W. ontvangen. Voor de nieuwe gemeente is een nieuw Raadslid in

Sprang - Capelle

aanbouw bleekont in Vrijhoeve - Capelle te staan schieds tegenover het oude Raadhuis van die gemente. Burgemeester Meyer gaf het daarvan benodigde terrein ten geschenke.

Burgemeester Meyer heeft in de nieuwe gemeente geen gemakkelijke taak: Sprang, Vrijhoeve Capelle en de Pleistraat zijn best content met de tegenwoordige orde van zaken, maar in Capelle zelf wil men er niets van weten.

Het is jammer, dat oud-wethouder Vrijken overleden is; deze was ook wel mordicus tegen de vereeniging geweest, maar toen deze eenmaal een feit was, bleef hij zich daarbij meer te leggen, en bereid te zijn, meer te werken, om van de nieuwe gemeente te maken wat er van te maken was. — geheel anders dan zijn opvolger in den Raad, die in de Raadsvergaderingen een obstructie politiek volgt, en het den Burgemeester lastig en hoopst onaangenaam maakt.

De bekwame gewezen secretaris-ontvanger van Vrijhoeve Capelle ^{van den Berg} werd secretaris van de nieuwe gemeente; — en de zielelijke secretaris-ontvanger van Sprang - van Sander - ontvanger.

Van de elf nieuwe Raadsleden zijn er 3 ambten. 2 Christ. Historisch, Katholiek en 5 links. — Vijf van de kleeren wonen in het voormalige Capelle vier in Sprang en twee in Vrijhoeve Capelle. — Wethouder van der Kleven (een boer) woont in Capelle; — wethouder van Willigenberg (n.m.m. een handelaar of industrieel) in Sprang.

De verhouding tuschen B. en W. scheen mij zeer goed. van der Kleven is een bedaard stille man; van Willigenberg is iemand, die druk redent, en vrij goed op de hoogte van de zaken schijnt; hij spreekt echter veel wat veel vóór den burgemeester hangt.

De finanties zijn vrij goed, maar men staat voor groote uitgaven: Baten van een nieuw Raad

Sprang - Capelle

huis (+ f10000), vernieuwing der beschouwing van de Zabbegatsche haven (+ f8000), het in orde brengen van de beschouwing van de Capelsche haven; groote kosten, voortvloeiende uit de toepassing van de lager onderwijs wet 1920, enz.

Aleen de voormalige gemeente Capelle is geëlec. trificeerd; Sprang en Capelle krijgen gas van de gasfabriek in Kraatsheemel. — In 1923 gaf de elec. triciteit in Capelle een beloot van f2500. — B. en W. meenen, dat de leiding, het net of de meters niet in orde zijn, en hebben een ingenieur uit Rotterdam als adviseur genomen.

Sinds ^{crisis} maart 1924 zijn er geen werklozen meer. Capelle bouwde 25 woningen; Sprang 8. — Er is geen woningnood meer. Zonder Rijks premie werden in 1924 dertien nieuwe woningen gebouwd.

Men verlangt hard naar de opening der waterleiding West Brabant. Op vele plaatsen is het water ellendig.